

Anteckningar från workshop 3

Temat för det tredje seminariet i serien om fyra var verktyg och visualisering. **Stig Roland Rask, Reglab och Charlotta Fredriksson, WSP**, hälsade välkommen:

– I dag ska vi prata om hur vi utvecklar strukturbilder, vad vi ska ha dem till och vilka verktyg vi behöver för att bygga dem.

Jenny Rydquist från Region Blekinge inledde med att berätta om hur och varför regionen arbetar med strukturbilder.

– Huvudsyftet med projektet Strukturbild Blekinge är att öka samverkan mellan den kommunala översiktsplaneringen och den regionala utvecklingsplaneringen. Vi vill skapa samsyn och gemensamma mål kring de regionala utvecklingsfrågorna i länet. Strukturbilderna fungerar som bryggan mellan den regionala utvecklingsstrategin och de kommunala översiktsplanerna.

Region Blekinge är projektledare för strukturbildsprojektet och arbetet görs tillsammans med Länsstyrelsen. Projektet har två delar.

– Den ena är att i regional samanda ta fram fysiska, regionala kartbilder som visar viktiga samband inom länet. Den andra delen handlar om att skapa stadigvarande dialogarena, en mötesplats, där vi kan träffas för att diskutera regionala utvecklingsfrågor mellan lokala och regionala aktörer.

Strategin innehåller fyra prioriterade områden: bilden av det attraktiva Blekinge (varumärkesplattform och besöksnäring), livskvalitet (attraktiva boendemiljöer, miljö, energi, klimatfrågor), arbetsliv (kompetensförsörjning och näringslivsfrågor) samt tillgänglighet (digital infrastruktur, transporter, flöden och kollektivtrafik).

Den fysiska kartbilden ska tas fram utifrån de fyra områdena samt de horisontella perspektiven hållbarhet, jämställdhet, mångfald och internationalisering.

– Vi vet vart vi vill nå, men vi har inte vägen helt utstakad, avslutade Jenny Rydquist.

Metoder och verktyg för regional planering, Lars Berglund, WSP

Lars Berglund beskrev en modell för konsekvensbedömning av regionala planeringsstrategier som WSP arbetat med bland annat i Stockholms RUFs-process. Modellen utgår från regionala, övergripande, generella planeringsmål, som "en tillgänglig region" eller "en tillväxtregion". Målen konkretiseras i strategier för till exempel infrastruktur och bostadsbyggande. Dessa kan sedan omsättas i lokaliseringar i en

planeringsmodell där man fördelar tillskott av bostäder och arbetsplatser. Man kan testa olika scenarier i modellen, till exempel lokaliseringalternativ som ”tätt och centralt” eller ”glost och spritt”. Det är också möjligt att se vad som händer om den regionala utvecklingen skulle bli summan av kommunernas planering.

- Man får en framtidsbild som visar hur en region kan växa. Den har ett rumsligt avtryck som man sedan kan utvärdera i form av markanspråk, markkonsumtion, resurseffektivitet. En minst lika viktig del är att man kan utvärdera resultatet av trafiken som genereras.
- Vid långsiktig regional planering är det ett sätt att testa alternativ och ställa dem mot varandra. Målet är inte att prediktera en framtid, vilket ju inte går, utan att jämföra väsentliga skillnader i konsekvenser av olika strategier. Utfallet ska inte ses som en färdig plan utan som ett fysiskt avtryck av en viss planeringsstrategi som man sedan kan utvärdera systematisk och jämföra med andra planeringsalternativ.
- Vi lever i dag med resultat av planeringsbeslut som togs för 50 – 100 år sedan, de vi tar i dag kommer att få konsekvenser för framtiden. Därför är det viktigt att vi tar beslut på välgrundade och så bra underlag som möjligt, avslutade Lars Berglund.

Backcasting och CERO – verktyg för att nå klimatmål kopplat till resor, Marcus Robèrt, KTH

Marcus Robèrt, utvecklade modellen CERO i sin doktorsavhandling för sju år sedan.

Modellen CERO är ett verktyg för att stödja stora organisationer och företag att arbeta systematiskt för att nå klimatmål för sina resor. Ett stort antal organisationer – 31 kommuner, 7 landsting och flera större företag – arbetar med CERO i dag. En stor del av arbetet har handlat om att visa nyttan av att arbeta med klimatmål och minskad CO₂-påverkan och hur man skapar tydliga målbilder för det internt.

- I våra 53 analyser har vi sett att besparingspotentialen vid tio procents trafikreduktion (bilar, flyg och andra transporter i organisationen) är mellan 200 000 kronor och fem miljoner kronor per tusen anställda och år. Nyckeltalen vi använder är klimat, energi, och trafikvolymer.

Metoden backcasting används i tre steg. Man startar med att definiera en önskvärd framtid genom att formulera målet, till exempel ett klimatmål i en organisation. Man beskriver också ett ekonomiskt mål – hur mycket organisationen ska spara.

I steg 2 kartlägger man dagens situation och allt som påverkar måluppfyllelsen. Kartläggningen görs med webbenkäter inom organisationen och via datainsamling från administrativa system. En kartläggning av en organisations CO₂-utsläpp i relation till resor kan omfatta data om utsläppsnivåer, tjänsteresor och reskostnader, analys av de

anställdas resvanor och resebeteenden. Kartläggningen kan resultera i ett diagram som visar resurseffektivitet – utsläpp per anställd i relation till totala reskostnader.

I steg 3 skapas ett åtgärds paket med en handlingsplan. Det kan till exempel innehålla åtgärder som bilpool, samåkning, parkeringsregler, virtuella möten eller annat som kan bidra till målet att minska organisationens CO2-påverkan.

– Energiomställningen är, som ni vet, obehagligt nog redan här. Det kommer att kosta mer att inte tänka på frågorna i tid, sa Marcus Robèrt.

Beräkningsmodell för regioners kraftfält, Fredrik Eliasson, Örebro läns landsting

– Många ställer sig i en halleluljakör inför regionförstoringen. Men kanske övervärderar vi dess utbredning och framskridande, inledde Fredrik Eliasson.

– Regionförstoring är ett sätt att illustrera fakta som inryms i den nya ekonomiska geografin. En regions storlek blir väldigt kritisk för hur den ska lyckas attrahera företag, kompetens, vara en bra grogrund för innovativa miljöer, och etablera kulturinstitutioner. De modeller som vanligen används för att illustrera regionförstoringen (FA-regioner och LA-regioner) är generellt alltför klumpiga om man vill beskriva de regionala tillväxtförutsättningarna och hur olika orter och bygder är beroende av varandra. Parametrarna gör att man överdriver regionförstoringens omfattning, resultatet återspeglar inte verkligheten. När olika delar inom en och samma region har helt olika tillväxtförutsättningar, tycker jag att modellen missar ett viktigt syfte.

Fredrik Eliasson berättade om hur man i Örebro i stället provat en modell som utgår från tätorterna. Modellen kan användas både som analysverktyg och för att illustrera målbilder.

– Det är ingen raketforskning, men ett annat sätt att vrida på de siffror som finns. En ort är ett primärt lokalt centrum om minst 20 procent av arbetskraften är inpendlare från andra orter. Siffran stämmer ganska bra överens med om man tittar på var befolkningen växer och var nya företag etableras. En ort kan också tillhöra flera arbetsmarknadsområden.

– Vi ritade upp en målbild 2030 i den regionala översiktliga planeringen och frågade oss vad som är rimligt och nödvändigt för att orterna ska klara sig. Våra regionpolitiker har ju faktiskt inte bara ställt upp mål för hur mycket länet ska växa, utan även var den huvudsakliga tillväxten bör ske. En fråga var om Laxå tätort skulle kunna integreras med Örebro's lokala arbetsmarknad på ett hållbart sätt, vi tror att vi kan det genom bland annat att utveckla tågtrafiken. Vi kommer däremot ha mycket svårt att integrera de mindre orterna och omlandet som saknar snabb kollektivtrafikförbindelse till Örebro.

Vision Sverige 2025 – hur kan en vision på nationell nivå vara till stöd i det regionala arbetet? Jon Resmark, Boverket

<http://sverige2025.boverket.se>

Boverket har i ett regeringsuppdrag tagit fram Vision Sverige 2025.

– Vi sammanställde de cirka 100 nationella målen målen för fysisk planering i Sverige. En del fanns i budgetpropositionen och andra hos olika myndigheter och statusen på dem var många gånger oklar, berättade Jon Resmark.

Målen blev tillsammans med omvärldsspaningar och regionala dialoger grunden till visionsarbetet.

– Vi gjorde breda spaningar och fick fram några megatrender: klimat, urbanisering, digitalisering och globalisering. Sedan reste vi hela landet och träffade nationella myndigheter, branscher, regioner och kommuner för att ringa in vilka frågor man såg som viktiga och prioriterade. Vi arbetade sedan med en backcasting för målbilden 2025 och formulerade visionen – vad behöver vi göra? De cirka 100 nationella målen landade i 12 frågeställningar:

- hantera växande stadsregioner
- skapa en hållbar livsmiljö kring staden
- utveckla småorter och glesbygd hållbart
- bygg hållbart
- högre utbildning är motor för regional tillväxt
- planera långsiktigt för kortsiktiga verksamheter
- gynna besöksnäringen
- skapa internationella spårstrukturer för gods och resor
- regional utveckling behöver kollektivtrafik
- säkerställ framtidens elförsörjning
- bevara tätortsnära natur, stränder och jordbruksmarker
- trygga rent vatten

Daniel André, Boverket, berättade om hur processen gått vidare.

– Vi har formerat en arbetsgrupp för att fundera hur vi går vidare och hur vi håller arbetet levande. Vi vill gärna ha en diskussion med er i dag och höra era önskemål.

Boverket har börjat arbeta med fördjupningsteman för att konkretisera visionen. Ett är ”Det urbana stationssamhället”. Man har konkretiserat de viktigaste aspekterna för att få till koppling mellan bebyggelse och infrastruktur och använt en SWOT-modell för att se styrkor och möjligheter vid förtätning i stationsnära lägen utifrån ett klimat- och resandeperspektiv.

För att konkretisera ytterligare har Boverket ställt frågor till 22 kommuner kring fyra teman:

1. Hur har den politiska förankringen och deltagandet gått till, finns det något politiskt stöd för att prioritera en förtätning av bebyggelsen i stationsnära lägen?
2. Vilka verktyg har kommunen använt för att identifiera vad som är ett bra kollektivtrafikläge respektive för att lokalisera ny bebyggelse?
3. Erfarenheter från planering av bebyggelse i dessa lägen, vad har varit svårigheterna och hur har man lyckats överkomma dem?
4. Erfarenheter av genomförandet av planerna. Har intentionerna i planerna genomförts i verkligheten?

I kommunintervjuerna aktualiserades flera intressanta frågor. Inte oväntat finns det stora skillnader i utmaningar, förutsättningar och möjligheter att påverka mellan stadsregioner och glesbygd.

Boverket avslutade passet med att väcka frågan om hur en nationell strukturbild kan bli mer användbar och vilka tips och önskemål Reglab-deltagarna har inför ett eventuellt omtag av Vision Sverige 2025.